

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία
Γ' Λυκείου Γενικής Παιδείας

Θεματική ενότητα:

Θουκυδίδης, «Περικλέους Επιτάφιος», 2. 34 - 36

Τίτλος:

«Δυνατή πόλη, δυνατοί πολίτες»

Συγγραφή: ΜΑΝΤΖΩΡΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗ

Εφαρμογή: ΓΙΑΡΙΜΠΑΠΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Θεσσαλονίκη 2013

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνοι υπο-ομάδας εργασίας αρχαίας ελληνικής γλώσσας δευτεροβάθμιας: Λάμπρος Πόλκας, Κοσμάς Τουλούμης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Δυνατή πόλη, Δυνατοί πολίτες

Εφαρμογή σεναρίου

Βασιλική Γιαρίμπαπα

Δημιουργία σεναρίου

Βασιλική Μαντζώρου

Διδακτικό αντικείμενο

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία

Τάξη

Γ΄ Λυκείου

Χρονολογία

Από 1-11-2013 έως 19-12-2013

Σχολική μονάδα

Γενικό Λύκειο Χρυσούπολης

Διδακτική / θεματική ενότητα

Θουκυδίδης, «Περικλέους Επιτάφιος», 2. 34 - 36

Διαθεματικό

Ναι

Εμπλεκόμενα γνωστικά αντικείμενα

Ι. Φιλολογικής Ζώνης

Νεοελληνική Γλώσσα

Χρονική διάρκεια

6 διδακτικές ώρες (Το γεγονός ότι δε συμπίπτει ο πραγματικός χρόνος με τον διδακτικό χρόνο οφείλεται στο ότι, όπως γνωρίζουμε, το μάθημα είναι μονόωρο και γάθηκαν αρκετές ημέρες διδασκαλίας του μαθήματος για ποικίλους λόγους).

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: Αίθουσα διδασκαλίας.

II. Εικονικός χώρος: Διαδίκτυο και σύστημα διαχείρισης τάξης Edmodo.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Προκειμένου να υλοποιηθεί το παρόν σενάριο, απαιτείται η συστηματική εξοικείωση του εκπαιδευτικού και των μαθητών με τις *ομαδοσυνεργατικές μεθόδους διδασκαλίας* αρχικά και, κατόπιν, με τη χρήση και την αξιοποίηση των βασικών εργαλείων των ΤΠΕ (επεξεργαστής κειμένου, λογισμικό παρουσιάσεων, τεχνικές αναζήτησης στο διαδίκτυο) και κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή (σχολικό εργαστήριο Η/Υ, φορητός Η/Υ, βιντεοπροβολέας, πρόσβαση στο διαδίκτυο).

Στο σχολείο η χρήση του εργαστηρίου της πληροφορικής είναι σχεδόν ανέφικτη. Για αυτόν τον λόγο, χρησιμοποιήθηκαν φορητοί υπολογιστές των παιδιών μέσα στην αίθουσα. Η σύνδεση στο διαδίκτυο αποδείχθηκε πολλές φορές προβληματική με αποτέλεσμα να χαθεί πολύτιμος χρόνος.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη

Το σενάριο στηρίζεται

Βασιλική Μαντζώρου: «Δυνατή πόλη, δυνατοί πολίτες», Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία Γενικής Παιδείας, Γ΄ Λυκείου «Επιτάφιος», 2012

Το σενάριο αντλεί

-

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ / ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο «Επιτάφιος» του Περικλή έχει σταθερή και μόνιμη επίδραση στην ελληνική πραγματικότητα της οποίας λειτουργεί και ως παραμορφωτικός (;) καθρέφτης. Επιχειρείται να γίνουν κατανοητοί οι τρόποι πρόσληψης και εκμετάλλευσης του

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

κειμένου σήμερα, οι καινοτομίες του ρήτορα καθώς και η επίδραση της πόλης στη διαμόρφωση του χαρακτήρα των πολιτών.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

«Ακόμα και αν από τον κόσμο της κλασικής Αθήνας δεν μας είχε σωθεί τίποτε άλλο, ούτε κείμενο, ούτε αρχιτεκτόνημα, ούτε γλυπτό, ούτε αγγείο, έξω από τον επιτάφιο λόγο που καταχωρίζει ο Θουκυδίδης στο δεύτερο βιβλίο της ιστορίας του, και μόνο οι λίγες αυτές σελίδες θα αρκούσαν να μας αποκαλύψουν σε πόσο ύψος είχε φτάσει ο αθηναϊκός πολιτισμός στο δεύτερο μισό του 5ου π.Χ. αιώνα: να μας φανερώσουν ακόμα πόσο δυνατό ένιωθε ο Αθηναίος πολίτης το δεσμό του με την πόλη του και πόσο καλά ήξερε ποια τα δικαιώματα του και ποιες οι υποχρεώσεις του απέναντι της. Αν υπάρχει ένα κείμενο που να δίνει το αληθινό νόημα της δημοκρατίας και του πατριωτισμού, αυτό είναι ο Επιτάφιος [...]. Και κάτι άλλο: Ένας λόγος πανηγυρικός δεν έχει μοναδικό σκοπό να υμνήσει αυτά που έγιναν, αλλά και να φρονηματίσει, δείχνοντας αυτό που πρέπει να γίνει – να φρονηματίσει πλασματικά τους σύγχρονους ακροατές, ουσιαστικά όμως όλον τον μεταγενέστερο κόσμο, όταν μάλιστα έχουμε να κάνουμε με ένα κτήμα *ἐς αἰεί*, όπως η συγγραφή του Θουκυδίδη. Και είναι βέβαιο πως ο μεγάλος ιστορικός θέλησε να υψώσει μπροστά στον άνθρωπο όλων των καιρών και τόπων ένα ιδανικό ζωής, που αξίζει να παλέψει κανείς να το πραγματώσει, και ας μην τον αφήνει η ωμή ζωή να το πραγματώσει απόλυτα». (Ι. Θ. Κακριδής, «Ελλήνων λόγοι», Θεσσαλονίκη 1981, σελ. 173-179, βλ. [Βιβλίο Εκπαιδευτικού, σ. 30 – 34.](#))

Ένα πραγματικό μάθημα δημοκρατίας, όπως ο «Επιτάφιος» του Περικλή, σύμφωνα με όσα καταγράφει πιο πάνω ο Ι. Θ. Κακριδής και, όπως συνηθίζουμε φιλόλογοι και μη να λέμε, έχει καταδικαστεί από το Ωρολόγιο Πρόγραμμα Διδασκαλίας σε ένα μονόωρο εβδομαδιαίως. Είναι γενικά παραδεκτό ότι παρατηρούνται ουσιαστικές ελλείψεις στη γλωσσική κατάρτιση των μαθητών, οι

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

οποίες τους δυσκολεύουν εξαιρετικά στην κατανόηση των κειμένων. Το αποτέλεσμα είναι καθηγητές και μαθητές να καταβάλλουν μεγάλες προσπάθειες, ανεπιτυχώς τις περισσότερες φορές, να συνταιριάζουν το κείμενο, τη μετάφραση και την ερμηνεία του με τη διδασκαλία των γλωσσικών και συντακτικών φαινομένων. Στην περίπτωση αυτή, δεν υλοποιείται κανένας από τους σκοπούς του [Προγράμματος Σπουδών](#) της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας. Ούτε η αρχαία γλώσσα κατακτάται στον προσδοκώμενο βαθμό ούτε η ανθρωπιστική παιδεία υπηρετείται ουσιαστικά. Πολύ περισσότερο, όταν το προς διδασκαλία κείμενο είναι ο «Επιτάφιος» του Περικλή, όπου και η γλωσσική προσπέλαση και η ενασχόληση με τον κόσμο και τις ιδέες του κειμένου προσκρούουν σε ορισμένες από τις παθογένειες του σύγχρονου ελληνικού Λυκείου. Εκτός από αυτό, το μάθημα προορίζεται για τη Γ' Λυκείου, τάξη στην οποία τα μαθήματα που δεν περιλαμβάνονται στον στενό πυρήνα των Κατευθύνσεων αντιμετωπίζονται με απόλυτη αδιαφορία από τους μαθητές. Επιπρόσθετα, το αρχαίο κείμενο προσεγγίζεται δύσκολα από τους μαθητές που δεν ακολουθούν τη Θεωρητική Κατεύθυνση, καθώς το αντιμετωπίζουν με αρνητισμό και ορισμένες φορές, όπως οι ίδιοι δηλώνουν, ως ξένη γλώσσα.

Για αυτόν τον λόγο, απαιτείται ενός άλλου τύπου προσέγγιση που θα υπερβαίνει την παραδοσιακή διδασκαλία και το κείμενο, θεωρώντας το περισσότερο ως αφορμή, υπακούοντας σε αρχές οι οποίες ευνοούν την επικοινωνία και τη συνεργασία μεταξύ των μαθητών. Αυτές οι μέθοδοι θα επιτρέψουν στους μαθητές να αλληλεπιδράσουν μεταξύ τους, να αναδείξουν τις ιδιαιτερότητές τους και να αναπτύξουν ποικίλες ερμηνείες σχετικά με τα συμφραζόμενα – αλλά και τα μη συμφραζόμενα – του μαθήματος. Οι παραπάνω αρχές όχι μόνο εμπλουτίζουν τους διδακτικούς χειρισμούς που αναπτύσσει ο εκπαιδευτικός στο μάθημα, αλλά μπορούν και να εμπλέξουν τους μαθητές σε μαθησιακές διαδικασίες που ξεπερνούν τον πληροφοριακό χαρακτήρα και τις στερεοτυπικές πρακτικές. Βοηθούν, δηλαδή, τους μαθητές να προσεγγίζουν πληροφορίες ή να αναπτύσσουν ιδέες, δεξιότητες, αξίες,

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

συναίσθημα, τρόπους σκέψης και μέσα έκφρασης του εαυτού τους, με βάση τη σύγχρονη εκπαιδευτική απαίτηση «να μάθουν πώς να μαθαίνουν». Κατά συνέπεια, προκρίνεται η *ευρετική – ανακαλυπτική μέθοδος κατασκευής της γνώσης*, που θα υλοποιηθεί μέσω της *ομαδοσυνεργατικής μάθησης*.

Οι ομάδες ορίζουν τους ρόλους των μελών τους (χειριστής Η/Υ, συντονιστής κλπ.) και εργάζονται σε συγκεκριμένο υλικό (κείμενα, πηγές, εικόνες, διαγράμματα, χάρτες κλπ.) κρατώντας σημειώσεις, καταθέτοντας απορίες, απαντώντας σε ερωτήματα και γενικά συγκροτώντας σε ενιαίο περίπου σώμα το προϊόν της δουλειάς τους. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη φάση αυτή είναι να παρακολουθεί την ομάδα, να ενθαρρύνει δίνοντας οδηγίες, να επιλύει απορίες, να διαχειρίζεται τον χρόνο κλπ.

Οι ομάδες ανακοινώνουν τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξαν και προβαίνουν στη στοχαστική ερμηνεία τους, κάνοντας συνοψίσεις και αναζητώντας συνδέσεις, προεκτάσεις κλπ.

Στόχος είναι να εμπλακούν προσωπικά σε κοινό προβληματισμό, να κινητοποιηθούν και να αναπτύξουν νοητικές διεργασίες, προκειμένου να δώσουν λύσεις στη διάρκεια συζήτησης με ολόκληρη την τάξη ή στη διάρκεια μιας διάλεξης. Οι μαθητές παράγουν ερωτήσεις, παραδείγματα ή απαντήσεις, καλούνται να επανεξετάσουν, να συνοψίσουν, να συζητήσουν, να βοηθήσουν ο ένας τον άλλον ή να δημιουργήσουν κάτι μαζί.

Επιπλέον, στη εποχή της κυριαρχίας της εικόνας κρίνεται επιβεβλημένος ο *οπτικός γραμματισμός*. Η εικόνα ως *πηγή μηνυμάτων* και ταυτόχρονα ως *τρόπος έκφρασης* των μαθητών αποτελεί πεδίο παραγωγής νοήματος, προσθέτοντας τη διάσταση της *πολυτροπικότητας* στα κείμενα που χρησιμοποιούνται στο σχολείο (Χοντολίδου, 1999). Προσφέρει ερεθίσματα για την πραγμάτευση του γνωστικού αντικείμενου, την «οικοδόμηση» της γνώσης, την απόδοση προσωπικών ερμηνειών, την ανάπτυξη πολλαπλών τύπων νοημοσύνης και υψηλών νοητικών λειτουργιών, τη *συγκειμενοποίηση* “contextualization” της μάθησης και τη δημιουργία ευέλικτου

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

μαθησιακού περιβάλλοντος (Φλουρής, 2002). Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ο ρόλος του εκπαιδευτικού σε τέτοιες συνθήκες μάθησης είναι εντελώς διαφορετικός, υποστηρικτικός, ενθαρρυντικός, όχι πάντως ο ρόλος του αποκλειστικού φορέα της γνώσης. Ακόμη, είναι ο συνερευνητής που μαζί με τους μαθητές του θα προβληματιστεί για τη φύση της γνώσης και της διδασκαλίας, θα αντιμετωπίσει δυσκολίες, θα αξιοποιήσει κάθε απροσδόκητη περίσταση που θα δημιουργηθεί. Μια τέτοια θεώρηση, χωρίς να αγνοεί στόχους και προθέσεις, προωθεί τη χειραφέτηση του εκπαιδευτικού, διευκολύνει την επίτευξη κοινωνικής αλλαγής, προάγει την εσωτερική δυναμική του επαγγέλματος και συνεισφέρει στον εκδημοκρατισμό της εκπαίδευσης (Ξωχέλλης, 2005).

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις πρότυπα, στάσεις ζωής

Επιχειρείται οι μαθητές / μαθήτριες:

- Να αντιληφθούν τη σημασία του έργου των προγόνων για τους απογόνους.
- Να κατανοήσουν την επίδραση του κράτους στη διαμόρφωση των συνειδήσεων των πολιτών.
- Να αντιληφθούν την επίδραση που ασκούν τα αρχαία κείμενα στην εποχή μας, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο αυτά προσλαμβάνονται.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Επιχειρείται οι μαθητές / μαθήτριες:

- Να κατανοήσουν τη λειτουργία της τυπικής δομής του προοιμίου ενός επιταφίου λόγου.
- Να κατανοήσουν την προσπάθεια του ρήτορα να επικοινωνήσει με το ακροατήριο του εκφράζοντας τις αμφιβολίες του.
- Να επισημάνουν τις καινοτομίες του ρήτορα στο συγκεκριμένο κείμενο, συγκρίνοντάς το με άλλα ομοειδή.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

- Να εντοπίζουν τους αντιθετικούς συλλογισμούς και να κατανοούν τη λειτουργία τους.

Γραμματισμοί

Επιχειρείται οι μαθητές / μαθήτριες:

- Να αξιοποιούν τις ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες.
- Να ασκηθούν στη σύγκριση κειμένων, την κριτική αποτίμησή τους και την εξαγωγή προσωπικών συμπερασμάτων.
- Να εξοικειωθούν με τα σώματα κειμένων και να ανιχνεύουν παραδείγματα μέσα στα αυθεντικά συμφραζόμενα.
- Να ασκηθούν στον διάλογο, την κριτική αποτίμηση πηγών διαφορετικού είδους για την εξαγωγή συμπερασμάτων και στην παραγωγή προφορικού ή γραπτού λόγου σε συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο.
- Να αντιμετωπίζουν τη γνώση ως πρόκληση για περαιτέρω διερεύνηση μέσω του ελέγχου εντύπων και ηλεκτρονικών πηγών πληροφόρησης.
- Να αποκτήσουν επίγνωση της πολλαπλότητας των ερμηνειών που εκ φύσεως επιδέχεται ένα κείμενο, μέσω της ανάδειξης των στοιχείων που την υποστηρίζουν.
- Να αντλούν από τον πνευματικό πολιτισμό, αρχαίο και νεότερο, ερεθίσματα για την κριτική αντιπαράθεση με το σύγχρονο περιβάλλον.
- Να προσεγγίζουν τα θέματα της αισθητικής, ηθικής, πολιτικής συμπεριφοράς ως εκφράσεις του πολιτισμού και να τα αντιμετωπίζουν με πνεύμα ανοιχτό και διάθεση προόδου.

Διδακτικές πρακτικές

-

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Μετά την παρουσίαση του κεφαλαίου 34 γίνεται συζήτηση στην αίθουσα διδασκαλίας σχετικά με τις σημερινές ταφές με δημόσια δαπάνη και τη συνήθεια των επικηδείων λόγων. Γίνεται προσπάθεια να καθοριστεί σε αδρές γραμμές το περιεχόμενο ενός επικηδείου λόγου που θα απευθύνεται σε πεσόντες υπέρ πατρίδος. Επειδή τα σχετικά βίντεο που υπάρχουν στο διαδίκτυο και θα μπορούσαν να χρησιμεύσουν ως αφορμή κρίνονται ως ψυχολογικά επιβαρυντικά, προτιμούμε να συζητήσουμε για ταφές ηρώων στην αρχαιότητα. Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες (έξι των τεσσάρων ατόμων) μεικτές ως προς το φύλο, την επίδοση και την εξοικείωση με τις τεχνολογίες. Κατόπιν, ζητούμε από τις ομάδες να υποθέσουν ότι τους έχει ανατεθεί να εκφωνήσουν τον συγκεκριμένο Επιτάφιο και να παρουσιάσουν σύντομα σε μία προφορική παρουσίαση, μέσω ενός εκπροσώπου που θα ορίσουν οι ίδιες, τη θεματολογία γύρω από την οποία θα περιστρεφόταν ο λόγος τους (διαθέτουμε 4-5 λεπτά για την καθεμιά ομάδα).

Σχόλια από την εφαρμογή: Το τμήμα στο οποίο εφαρμόστηκε το σενάριο δεν ανήκε στα τμήματα που η διδάσκουσα γνώριζε στο σύνολό του, αν και υπήρχαν αρκετοί μαθητές που είναι στη Θεωρητική Κατεύθυνση και, επομένως, στο μαθητικό δυναμικό της. Επιπλέον, το γεγονός ότι έπρεπε να αναζητηθεί συνεργασία με άλλον διδάσκοντα, αφού το μάθημα δεν ανήκει στα διδακτικά αντικείμενα, αποτέλεσε αιτία μεγαλύτερης πίεσης χρόνου.

Τρεις από τις ομάδες στις οποίες χωρίστηκαν οι μαθητές είχαν πέντε άτομα, καθώς ο αριθμός των μαθητών της τάξης είναι μεγαλύτερος από τον προβλεπόμενο. Αυτό δεν αποτέλεσε ιδιαίτερο πρόβλημα, αλλά μάλλον ενίσχυσε την δραστηριοποίηση των παιδιών, αφού εναλλάσσονταν κάθε φορά στις διάφορες δραστηριότητες. Επειδή ήταν η πρώτη επαφή με το τμήμα, η διδάσκουσα θεώρησε καλό να αξιοποιήσει την πρόταση της συντάκτριας του σεναρίου και να διαμοιράσει

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

στα παιδιά σε έντυπη μορφή το λόγο του Αβραάμ Λίνκολν στο Gettysburg, ως μια εναλλακτική και πιο σύγχρονη μορφή επιταφίου λόγου, πριν από την τελευταία δραστηριότητα αυτής της φάσης.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το σενάριο συνδέεται με τους στόχους διδασκαλίας του μαθήματος των αρχαίων ελληνικών στο Λύκειο.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Ευελπιστούμε ότι η εισαγωγή των ΤΠΕ σε ένα τέτοιο μάθημα θα συμβάλει θετικά, ώστε να κεντρίσει το ενδιαφέρον των μαθητών, και θα τους εμπλέξει δημιουργικά σε δραστηριότητες διερευνητικού τύπου. Επίσης, θα συντελέσει στη δημιουργία κριτικών υποκειμένων που θα διαθέτουν την υποδομή, ώστε να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της εποχής .

Κείμενα

Κείμενα σχολικών εγχειριδίων

Θουκυδίδη, [«Περικλέους Επιτάφιος»](#) Γ΄ Λυκείου.

Κακριδής, Ι. Θ. 1981. «Ελλήνων Λόγοι». Θεσσαλονίκη [ι. έ.] - Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», 173-179. Στο Θουκυδίδη, «Περικλέους *Επιτάφιος*» Γ΄ Λυκείου: [Βιβλίο Εκπαιδευτικού, 30-34](#).

Έκφραση – Έκθεση Γ΄ Λυκείου: Η Πειθώ: [Επίκληση στην αυθεντία](#).

Κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Πλάτων, [«Μενέξενος»](#). 1899. Εκδοθείς μετά σχολίων υπό Γ. Μιστριώτου. Αθήνα: Π. Δ. Σακελλαρίου [«Ανέμη»: Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Νεοελληνικών Σπουδών Πανεπιστημίου Κρήτης].

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα [Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας]:

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

-Δημοσθένης, [«Επιτάφιος», 1-5 \(προοίμιον\)](#). Στο *Demosthenis Orationes*. I–III. 1903-1931. Ed. S. H. Butcher & W. Rennie. Oxford, Clarendon Press.

-Λυσίας, [«Επιτάφιος», 1-16 \(προοίμιον\)](#). Στο *Lysias*. 1930. Ed. W. R. M. Lamb. Loeb Classical Library. Cambridge, MA: Harvard University Press - London: William Heinemann Ltd.

Υπερείδης, [«Επιτάφιος»](#). Στο *Minor Attic Orators I - II*. 1962. Engl. translation by J. O. Burt, M.A. Cambridge, MA: Harvard University Press - London: William Heinemann Ltd [Βικιθήκη: Ηλεκτρονική Βιβλιοθήκη] [ή εναλλακτικά η ίδια έκδοση: Υπερείδης, [«Επιτάφιος»](#) - Perseus Digital Library].

[Λόγος του Αβραάμ Λίνκολν στο Gettysburg](#) - The Gettysburg Address Gettysburg, Pennsylvania November 19, 1863 [πηγή: Abraham Lincoln Online.org.]

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό

Φωτογραφίες

[Η Δηλιακή Συμμαχία](#) στα πρόθυρα του Πελοποννησιακού Πολέμου, 431 π.Χ (χάρτης) [πηγή: Ελληνική Βικιπαίδεια - Ελεύθερη Διαδικτυακή Εγκυκλοπαίδεια].

Ιστοσελίδες

[«Ανδρών επιφανών πάσα γη τάφος - Θουκυδίδου, Περικλέους Επιτάφιος»](#) [πηγή: «Σκέψεις» - Ένα blog για τον άνθρωπο, την κοινωνία, την πολιτική και όχι μόνο].

[Απόσπασμα από τον «Επιτάφιο» του Περικλέους](#) [πηγή: «Ελλήνων Παλιγγενεσία» - Ιστολόγιο].

Αρχαιολογία της πόλης των Αθηνών: [Σκοτεινοί αιώνες – Κλασικοί χρόνοι](#) [πηγή: Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών].

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Ελληνική Ιστορία στο Διαδίκτυο [πηγή: Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού]:

- [Α΄ Αθηναϊκή Συμμαχία](#)

- [Αρχαιότητα](#)

- [Εισαγωγή στην οικονομία της κλασικής Αθήνας](#)

[«Η ηθική διδασκαλία στον Επιτάφιο του Περικλέους»](#) [πηγή: «Πανικός» - Ιστολόγιο για τη Φιλοσοφία, την Ιστορία, τη Θεολογία].

[«Θεατρική περιφορά του εθνικού μας Επιταφίου»](#), 07/07/2012 [πηγή: «Ναυτεμπορική» - ηλεκτρονική εφημερίδα]

[«Θουκυδίδου, Περικλέους Επιτάφιος λόγος»](#) [πηγή: «Πανιώνιος». Κυανέρυθρο σκακιστικό blog]

[«Περικλέους, Επιτάφιος λόγος»](#) [πηγή: «Αιώνια Ελληνική Πίστη»]

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα [Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας]:

[Συμφραστικός Πίνακας Λέξεων](#) του Ανθολογίου Αττικής Πεζογραφίας.

Ψηφιακή Συλλογή Εικονικής Πραγματικότητας: «Η αρχαία Αγορά της Αθήνας»: [Χάρτης Αγοράς](#) [πηγή: Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού]

Διδακτική πορεία / στάδια / φάσεις

2^η ώρα στην αίθουσα διδασκαλίας με τους φορητούς υπολογιστές

Την επόμενη ώρα στο εργαστήριο πληροφορικής ασχολούμαστε σε ομάδες με το [εισαγωγικό Φύλλο Εργασίας](#), στο οποίο επιχειρείται να οδηγηθούν οι μαθητές στο συμπέρασμα ότι ο «Επιτάφιος» είναι ένα κείμενο ζωντανό που εξακολουθεί να συγκινεί πολλούς, που επιδέχεται πολλαπλές ερμηνείες και γίνεται πολλαπλά αντικείμενο εκμετάλλευσης προκειμένου να εξυπηρετήσει την πρόθεση του ερασιστή

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

του. Ζητείται από τους μαθητές να κάνουν αναζήτηση με τη μηχανή αναζήτησης, να εντοπίσουν αναφορές στον «Επιτάφιο» που δεν έχουν ούτε φιλολογικό ούτε εκπαιδευτικό χαρακτήρα και να σχολιάσουν τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιείται σήμερα το συγκεκριμένο κείμενο και ποιοι είναι οι σκοποί όσων το χρησιμοποιούν. Κατόπιν, δίδεται απόσπασμα από το κείμενο του Ι.Θ. Κακριδή σχετικά με την αξία του «Επιταφίου» και ζητείται από τους μαθητές να συγκρίνουν με τα ευρήματά τους και να παρουσιάσουν τα τελικά συμπεράσματά τους .

3^η ώρα

Τη δεύτερη ώρα στο εργαστήριο πληροφορικής ασχολούνται με το [πρώτο Φύλλο Εργασίας](#), στο οποίο θα εντοπιστούν τα προοίμια των «Επιταφίων» του Δημοσθένη και του Λυσία από την Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα και θα μεταφερθούν σε ένα αρχείο κειμένου από καθεμιά από τις ομάδες .Κατόπιν, οι μαθητές εισέρχονται στην ψηφιακή βιβλιοθήκη [του πανεπιστημίου Κρήτης](#) και εντοπίζουν τον «Μενέξενο» του Πλάτωνα από την έκδοση του Γ. Μιστριώτη, σελ 45-47, τον οποίο και συμβουλευόνται, ενώ τους δίνεται από τον διδάσκοντα το προοίμιο του «Επιταφίου» του Υπερείδη . Συγκρίνουν τα προοίμια μεταξύ τους, εντοπίζουν ομοιότητες και διαφορές και συνθέτουν ένα τελικό κείμενο με τη μορφή άρθρου και με περιεχόμενο τις καινοτομίες του Περικλή στον «Επιτάφιο».

Ασχολούνται με τον εντοπισμό των αντιθέσεων στο κεφάλαιο 35 και τη σχηματική απόδοσή τους. Αναζητούν τις τρεις λέξεις στις οποίες συνοψίζεται το περιεχόμενο του «Επιταφίου» στον [Συμφραστικό Πίνακα Λέξεων](#) του Ανθολογίου Αττικής Πεζογραφίας και κατασκευάζουν ερμηνευτικό λήμμα για την καθεμιά, κατάλληλο να δημοσιευθεί σε λεξικό

4^η ώρα

Στο [δεύτερο Φύλλο Εργασίας](#) τους ζητείται να διακρίνουν τις γενιές που συντέλεσαν στο μεγαλείο της Αθήνας και ζητείται να παρουσιάσουν οπτικοποιημένα την

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

προσφορά της καθεμιάς από αυτές. Επίσης, παρουσιάζουν και τη δομή του κεφαλαίου 36 με τη μορφή εννοιολογικού χάρτη.

5^η ώρα

Τέλος, στο [τρίτο Φύλλο Εργασίας](#) με οπτικό γραμματισμό επιχειρείται να αντιληφθούν το μέγεθος της ανάπτυξης των Αθηνών στην εποχή του Περικλή, να κατανοήσουν και να επιχειρηματολογήσουν γύρω από το ότι η Αθήνα αποτελούσε μια υπερδύναμη της εποχής της. Επιδιώκοντας την ενσυναίσθηση των μαθητών, τους ζητούμε να περιγράψουν τα συναισθήματά τους ως Αθηναίοι πολίτες που ζουν στην Αθήνα της εποχής του Περικλή.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Εισαγωγικό Φύλλο Εργασίας 1¹

1. Αν δώσετε στη μηχανή αναζήτησης της [Google](#) τις λέξεις – κλειδιά «Περικλέους Επιτάφιος» θα πάρετε περίπου 77.000 αναφορές. Ανάμεσα στις σελίδες που εμφανίζονται, εκτός από εκείνες που έχουν αμιγώς εκπαιδευτικό περιεχόμενο ή αναφέρονται σε μελέτες σχετικά με το έργο, θα εντοπίσετε και κάποιες άλλες «περίεργες» σελίδες που χρησιμοποιούν ολόκληρο το έργο ή χωρία του. Ιδιαίτερα μεγάλη είναι η εκμετάλλευση του λόγου από τα ιστολόγια “blogs”, ανάμεσα στα οποία και ένας σκακιστικός όμιλος (!).

Ενδεικτικά δείτε τα εξής:

- [Θουκυδίδου, «Περικλέους Επιτάφιος λόγος»](#)

[πηγή: «Πανιώνιος: Κυανέρυθρο σκακιστικό blog»].

- [Περικλέους, «Επιτάφιος λόγος»](#)

[πηγή: «Αιώνια Ελληνική Πίστη»]

- [«Ανδρών επιφανών πάσα γη τάφος» - Θουκυδίδου, «Περικλέους Επιτάφιος»](#)

[πηγή: «Σκέψις»].

- [Η ηθική διδασκαλία στον «Επιτάφιο» του Περικλέους](#)

[πηγή: «Πανικός»].

- [Θεατρική περιφορά του εθνικού μας «Επιταφίου»](#)

[πηγή: «Ναυτεμπορική»].

- [Απόσπασμα από τον «Επιτάφιο» του Περικλέους](#)

[πηγή: «Ελλήνων Παλιγγενεσία»].

Σίγουρα μπορείτε να κάνετε το ίδιο και να εστιάσετε το ενδιαφέρον σας σε αυτό που εντυπωσιάζει εσάς τους ίδιους. Να καταγράψετε, λοιπόν, πέντε τουλάχιστον διαφορετικές αναφορές και να συζητήσετε μεταξύ σας σχετικά

---

¹ Όλο το Εισαγωγικό Φύλλο Εργασίας προέκυψε μετά τις υποδείξεις του Λάμπρου Πόλκα τον οποίο και ευχαριστώ.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

με την επίδραση που εξακολουθεί να ασκεί σήμερα ο «Επιτάφιος». Μπορείτε να σκεφτείτε και όσα έχετε μάθει στο μάθημα της Γλώσσας για την [επίκληση στην αυθεντία](#).

2. Να μελετήσετε το παρακάτω κείμενο:

«Ακόμα και αν από τον κόσμο της κλασικής Αθήνας δεν μας είχε σωθεί τίποτε άλλο, ούτε κείμενο, ούτε αρχιτεκτόνημα, ούτε γλυπτό, ούτε αγγείο, έξω από τον επιτάφιο λόγο που καταχωρίζει ο Θουκυδίδης στο δεύτερο βιβλίο της ιστορίας του, και μόνο οι λίγες αυτές σελίδες θα αρκούσαν να μας αποκαλύψουν σε πόσο ύψος είχε φτάσει ο αθηναϊκός πολιτισμός στο δεύτερο μισό του 5ου π.Χ. αιώνα· να μας φανερώσουν ακόμα πόσο δυνατό ένιωθε ο Αθηναίος πολίτης το δεσμό του με την πόλη του και πόσο καλά ήξερε ποια τα δικαιώματα του και ποιες οι υποχρεώσεις του απέναντι της. Αν υπάρχει ένα κείμενο που να δίνει το αληθινό νόημα της δημοκρατίας και του πατριωτισμού, αυτό είναι ο Επιτάφιος [...]. Και κάτι άλλο: Ένας λόγος πανηγυρικός δεν έχει μοναδικό σκοπό να υμνήσει αυτά που έγιναν, αλλά και να φρονηματίσει, δείχνοντας αυτό που πρέπει να γίνει –να φρονηματίσει πλασματικά τους σύγχρονους ακροατές, ουσιαστικά όλον τον μεταγενέστερο κόσμο, όταν μάλιστα έχουμε να κάνουμε με ένα κτήμα *ἐς αἰεί*, όπως η συγγραφή του Θουκυδίδη. Και είναι βέβαιο πως ο μεγάλος ιστορικός θέλησε να υψώσει μπροστά στον άνθρωπο όλων των καιρών και τόπων ένα ιδανικό ζωής, που αξίζει να παλέψει κανείς να το πραγματώσει, και ας μην τον αφήνει η ωμή ζωή να το πραγματώσει απόλυτα». (Ι. Θ. Κακριδής, «Ελλήνων λόγοι», Θεσσαλονίκη 1981, σελ. 173-179, βλ. [Βιβλίο Εκπαιδευτικού, σ. 30 – 34](#).)

3. Να συνδέσετε όσα ο Ι. Θ. Κακριδής καταγράφει με όσα ανιχνεύσατε και παρατηρήσατε από τη διαδικτυακή αναζήτηση της προηγούμενης εργασίας. Σε ένα σύντομο κείμενο να αναφερθείτε στη διαχρονική επίδραση του «Επιταφίου».

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Σχόλια από την εφαρμογή: Τα παιδιά ενδιαφέρθηκαν να επισκεφτούν τις ιστοσελίδες που τους δίνει το Φύλλο Εργασίας. Ωστόσο, εξαιτίας της επιπόλαιης μελέτης των ζητούμενων δεν ήταν σίγουροι για το τι πρέπει να κάνουν. Έτσι, παρόλες τις οδηγίες της διδάσκουσας, κάποιοι ξεκίνησαν απλώς να περιγράφουν το περιεχόμενο των ιστοσελίδων και την σύνδεσή του με τον «Επιτάφιο» του Θουκυδίδη. Το κείμενο που τελικά παρήγαγαν δεν ήταν ιδιαίτερα ουσιώδες και από τις περισσότερες ομάδες έλειπε η αιτιολόγηση της διαχρονικότητας.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Φύλλο Εργασίας 1

1. Να εισέλθετε στον ιστότοπο της [Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα](#) και ακολουθώντας τη διαδρομή *Αρχαία ελληνικά* → *Εργαλεία* → *Σώματα κειμένων* → *Ανθολόγιο αττικής πεζογραφίας* → *Κατάλογος κειμένων* → *Λυσίας* → *Επιτάφιος* και, στη συνέχεια, → *Δημοσθένης* → *Επιτάφιος* και να προβείτε στις ακόλουθες ενέργειες:
  - α. Να δημιουργήσετε έναν πίνακα με τρεις στήλες, όπου θα επικολλήσετε τα προοίμια των τριών «Επιταφίων».
  - β. Να σημειώσετε με διαφορετικό χρώμα τη θεματολογία του καθενός.
  - γ. Επίσης, να κρατήσετε μερικές πρόχειρες σημειώσεις σχετικά με τη διαφοροποίηση του Περικλή στο προοίμιό του.
  - δ. Επιπλέον, θα συμβουλευτείτε: τα προοίμια του «Μενέξενου» του Πλάτωνα από το βιβλίο του Γ. Μιστριώτη (σ. 45-47) που θα αναζητήσετε στην [ψηφιακή βιβλιοθήκη](#) του Πανεπιστημίου Κρήτης και του «Επιταφίου» του Υπερείδη (1-3) που θα βρείτε στην επιφάνεια εργασίας σας (εναλλακτικά και [εδώ](#) ή [εδώ](#)).
  - ε. Να δώσετε σε συνεχές κείμενο τις διαφορές του «Επιταφίου» του Περικλή από τους υπόλοιπους με τη μορφή άρθρου που δε θα υπερβαίνει τις 200 λέξεις με τον τίτλο: **«Καινοτόμος ο Περικλής στη δομή του Επιταφίου»**.
2. Στο κεφάλαιο 35 κυρίαρχος είναι ο ρόλος των αντιθέσεων. Να τις εντοπίσετε και να τις αποδώσετε σχηματικά χρησιμοποιώντας τον επεξεργαστή κειμένου.
3. Σύμφωνα με τον Περικλή το θέμα του «Επιταφίου» συνοψίζεται στις τρεις λέξεις: «επιτήδευσις», «πολιτεία», «τρόποι». Να αναζητήσετε τις λέξεις στον [Συμφραστικό Πίνακα Λέξεων](#) του Ανθολογίου Αττικής Πεζογραφίας της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα και να κατασκευάσετε από ένα λήμμα για καθεμιά προορισμένο να δημοσιευτεί σε λεξικό με τη σημασία των λέξεων.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σχόλια από την εφαρμογή: Καταρχάς, η εφαρμογή του συγκεκριμένου Φύλλου διήρκεσε δύο διδακτικές ώρες, αντίθετα από την προβλεπόμενη μία. Επειδή ήδη είχε διαπιστωθεί από το Εισαγωγικό Φύλλο ότι προέκυπταν προβλήματα σύνδεσης στο διαδίκτυο αλλά και ότι τα παιδιά δεν είχαν την απαραίτητη εξοικείωση να κινούνται γρήγορα στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, θεωρήθηκε αναγκαίο να απλοποιηθούν κάποιες οδηγίες. Έτσι, η πρόσβαση στην Πύλη για τη Ελληνική Γλώσσα και στα προοίμια των «Επιταφίων» δόθηκε ως άμεσος υπερδεσμός. Επίσης, αφαιρέθηκαν τα προοίμια του «Μενέξενου» και του «Επιταφίου» του Υπερείδη από το Φύλλο, για να εξοικονομηθεί χρόνος. Τέλος, όσον αφορά στη αξιοποίηση του Συμφραστικού Πίνακα, θεωρήθηκε ότι από μόνος του ο Πίνακας δε θα βοηθούσε τους μαθητές να κατασκευάσουν τα λήμματά τους. Έτσι, στο ενδεχόμενο να χαθεί αρκετός χρόνος στις επεξηγήσεις και τις παραπομπές σε άλλα εργαλεία, δόθηκε στους μαθητές ως υπερδεσμός το αντίστοιχο απόσπασμα του «Επιταφίου» στην ψηφιακή βιβλιοθήκη του Περσέα και ζητήθηκε η αξιοποίηση του λεξικού LSJ για την κατασκευή των λημμάτων.

Τα παιδιά εξέφρασαν αρκετά αρνητική διάθεση στη σύνταξη κειμένου σχετικά με τη διαφοροποίηση του «Επιταφίου» του Περικλή σε σύγκριση με τους άλλους «Επιταφίους» και έμειναν σε έναν οπτικοποιημένο εντοπισμό των διαφορών αυτών.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Φύλλο Εργασίας 2

1. Ο Περικλής αναφέρεται σε εκείνους που δημιούργησαν το μεγαλείο των Αθηνών χωρίζοντάς τους σε τρεις κατηγορίες - γενιές:

- Πρόγονοι
- Πατέρες
- Σύγχρονοι

Χρησιμοποιώντας τη [μηχανή αναζήτησης](#) και αφού συμβουλευτείτε την παρακάτω ιστοσελίδα της «Ελληνικής Ιστορίας στο Διαδίκτυο» [για την αρχαιότητα](#), να δημιουργήσετε μια παρουσίαση – φωτογραφικό λεύκωμα που δε θα υπερβαίνει τις είκοσι διαφάνειες, θα συνδυάζει λόγο και εικόνα και θα περιλαμβάνει τα σημαντικότερα επιτεύγματα αυτών των γενεών.

2. Να αποδώσετε τη δομή του κεφαλαίου 36 με μορφή εννοιολογικού χάρτη χρησιμοποιώντας τα εργαλεία του επεξεργαστή κειμένου.

Σχόλια από την εφαρμογή: Η πρώτη δραστηριότητα φάνηκε να εξάπτει το ενδιαφέρον των μαθητών. Ωστόσο, η ιστοσελίδα που προτείνεται για να μπορέσουν να διαπιστώσουν τα χρονικά πλαίσια των τριών γενιών θεωρήθηκε ελλιπής και για αυτό δόθηκε από τη διδάσκουσα ως επιπλέον πληροφορία. Επίσης, η συνοδεία του οπτικού υλικού από λόγο ήταν τις περισσότερες φορές ελάχιστη, πολλές φορές απλώς ενδεικτική της εικόνας.

Η δεύτερη δραστηριότητα δεν επιδιώχθηκε καθόλου, αφού και μόνο στο άκουσμα του εννοιολογικού χάρτη, οι μαθητές ομολόγησαν παντελή άγνοια. Άλλωστε, κρίθηκε από τη διδάσκουσα ότι, ακόμα και αν δίνονταν πληροφορίες σχετικά με την κατασκευή του χάρτη, η μελέτη του κεφαλαίου 36 έτσι ώστε να αποδοθεί η δομή του θα απαιτούσε τουλάχιστον άλλη μία διδακτική ώρα.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Φύλλο Εργασίας 3

1. Να συμβουλευτείτε τις παρακάτω ιστοσελίδες, ανοίγοντας και όλους τους υπερδεσμούς που περιέχονται σε αυτές:

- [Α΄ Αθηναϊκή Συμμαχία](#)
- Αρχαιολογία της πόλης των Αθηνών: [Σκοτεινοί αιώνες – Κλασικοί χρόνοι](#).

Να παρατηρήσετε τον παρακάτω χάρτη που απεικονίζει την Α΄ Αθηναϊκή ή Δηλιακή Συμμαχία, της οποίας ηγέτιδα δύναμη ήταν η Αθήνα.

Κατόπιν, να γράψετε ένα άρθρο με τίτλο: «Αθήνα: Η υπερδύναμη της εποχής της».

2. Στην πρώτη από τις παρακάτω δύο ιστοσελίδες βλέπετε μια εικονική περιήγηση στην αρχαία αγορά των Αθηνών. Στη δεύτερη θα βρείτε μερικές

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

πολύ ενδιαφέρουσες πληροφορίες σχετικά με την οικονομική ανάπτυξη των Αθηνών την εποχή που μελετάμε:

- Η αρχαία αγορά της Αθήνας: [χάρτης](#)
- [Εισαγωγή στην οικονομία της κλασικής Αθήνας](#).

Αφού λάβετε υπόψη σας σε όλα όσα είδατε και διαβάσατε, ξεκινώντας τη μελέτη του συγκεκριμένου Φύλλου Εργασίας να υποθέσετε ότι είστε ελεύθερος Αθηναίος πολίτης της εποχής του Περικλή και να περιγράψετε τα συναισθήματα που βιώνετε ως πολίτης της Αθήνας.

Σχόλια από την εφαρμογή: Δεδομένης της επανειλημμένης άρνησης των μαθητών να συντάξουν συνεχές κείμενο και μάλιστα με την μορφή εκτεταμένου άρθρου, αφαιρέθηκε από το Φύλλο η κατάληξη της πρώτης δραστηριότητας και ζητήθηκε από τα παιδιά να αξιοποιήσουν τα δεδομένα της πρώτης δραστηριότητας για την παραγωγή του ενσυναισθητικού κειμένου που ζητά η δεύτερη, κάτι που είχε πράγματι καλύτερη αντιμετώπιση. Πρόβλημα αντιμετώπισαν οι περισσότερες ομάδες με το «άνοιγμα» της εικονικής περιήγησης. Όσοι όμως κατάφεραν να την δουν, ομολογουμένως ενθουσιάστηκαν.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Το σενάριο θα μπορούσε να επεκταθεί με δραματοποίηση χωρίων του «Επιταφίου», να συνδυαστεί με το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας για τη διερεύνηση των μεθόδων της πειθούς και με το μάθημα της Ιστορίας για τη διερεύνηση των συνθηκών ανόδου των Αθηνών στην προ της έκρηξης του Πελοποννησιακού πολέμου εποχή. Επίσης, θα μπορούσε να επεκταθεί με τη συγκριτική μελέτη σύγχρονων επικήδειων λόγων αλλά και με τη σύγκριση με τον [λόγο του Αβραάμ Λίνκολν στο Gettysburg](#).

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Σκόπιμα οι δραστηριότητες που επιλέγονται είναι λίγες στον αριθμό, για να μπορούν να υλοποιηθούν και να παρουσιαστούν σε μία διδακτική ώρα, έτσι ώστε να υπάρχει σχετική αυτοτέλεια δεδομένου ότι το μάθημα διδάσκεται για μία ώρα εβδομαδιαίως. Το πρόβλημα του διαθέσιμου και διατιθέμενου χρόνου εξακολουθεί να αποτελεί δυσκολία στην εφαρμογή παρόμοιων σεναρίων

Γενικά σχόλια από την εφαρμογή: Τελικά, οι φαινομενικά λίγες δραστηριότητες των Φύλλων Εργασίας, αποδεικνύονται εντούτοις χρονοβόρες για την περιορισμένη διάρκεια της μίας σχολικής ώρας. Μέχρι οι μαθητές να τακτοποιηθούν στην αίθουσα, να μπουν στον χώρο του Edmodo και να βρουν τα Φύλλα Εργασίας και τις οδηγίες τους, να ξεπεραστούν τα τυχόν προβλήματα σύνδεσης, η διδακτική ώρα μειωνόταν ακόμα περισσότερο. Επίσης, αρκετά συχνά και ιδιαίτερα σε συγκεκριμένες ομάδες, οι μαθητές παρεκτρέπονταν αναζητώντας διαφυγή σε ιστοσελίδες του προσωπικού τους ενδιαφέροντος. Και βέβαια, εννοείται ότι η συμμετοχή και η δραστηριοποίηση δεν ήταν καθολική. Οι παραδοσιακά αδιάφοροι μαθητές στη μεγάλη τους πλειοψηφία, επέδειξαν αντίστοιχη αδιαφορία και σε αυτόν τον τρόπο διδασκαλίας. Όσον αφορά στη χρήση της πλατφόρμας του Edmodo, φάνηκε να εξοικειώνονται αρκετά γρήγορα, με θετικό αποτέλεσμα να μπορούμε να αποθηκεύουμε τις εργασίες τους εύκολα.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Αν και, όταν τους ανακοινώθηκε ότι τελείωσε η συμμετοχή τους στο σενάριο και το μόνο που έμενε ήταν να γίνει αναστοχασμός στα όσα εκπόνησαν και μελέτησαν, έδειξαν απογοήτευση που θα επιστρέψουν στον παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας, ωστόσο, στο διά ταύτα συμφώνησαν ότι όλα όσα προέκυψαν από την ενασχόλησή τους με το σενάριο ήταν αποσπασματικές εικόνες από έναν μεγαλύτερο «πίνακα» που φαίνεται να έχει ενδιαφέρον. Χρειάζεται, όμως, περαιτέρω μελέτη και ίσως πιο ουσιαστική και βαθιά.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βαρμάζης, Ν.Δ. 1999. *Διδακτική των αρχαίων ελληνικών Από την παράδοση στην ανανέωση της διδακτικής μεθόδου*. Αθήνα: Πατάκης

Κουτσογιάννης, Δ. 2008. «Διδακτική Φιλολογικών μαθημάτων και ΤΠΕ». Στο *Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στη χρήση και αξιοποίηση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία: Επιμορφωτικό υλικό για την εκπαίδευση εκπαιδευτικών*, τεύχος 3: Κλάδος ΠΕ 02. Πάτρα: ΕΑΙΤΥ, σελ. 53 - 81.

<http://blogs.sch.gr/evstamou/files/2008/09/ylikope02.pdf>

Ξωχέλλης, Π. 2005. *Ο εκπαιδευτικός στον σύγχρονο κόσμο*. Αθήνα: «Τυπωθήτω» - Γ. Δαρδανός..

Φλουρής, Γ. 2002. «Αναζητώντας ένα νέο πλαίσιο διαμόρφωσης αρχών σχολικής μάθησης και διδασκαλίας: επιπτώσεις στην εκπαιδευτική έρευνα». Στο: *Μάθηση και διδασκαλία: Σύγχρονες ερευνητικές προσεγγίσεις*. Συμπόσιο – Επιμορφωτικό Σεμινάριο, 18-20 Δεκεμβρίου 1998, Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών. Αθήνα: Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας, 13-45.

Χοντολίδου, Ε. 1999. «Εισαγωγή στην έννοια της πολυτροπικότητας», *Γλωσσικός Υπολογιστής*, 1 (1), 115-118.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

<http://www.komvos.edu.gr/periodiko/periodiko1st/thematikes/3/index.htm>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Παρατίθενται τα τροποποιημένα Φύλλα Εργασίας, όπου αυτό συνέβη.

Φύλλο Εργασίας 1

Να εισέλθετε στον ιστότοπο της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα και συγκεκριμένα στα Σώματα Κειμένων, όπου θα βρείτε τον «Επιτάφιο» του [Θουκυδίδη](#) καθώς και του [Δημοσθένη](#) και του [Λυσία](#) και να προβείτε στις ακόλουθες ενέργειες:

- Να δημιουργήσετε σε ένα αρχείο κειμένου έναν πίνακα με τρεις στήλες, όπου θα επικολλήσετε τα προίμια των τριών «Επιταφίων».
- Να σημειώσετε με διαφορετικό χρώμα τη θεματολογία του καθενός.
- Επίσης, να κρατήσετε μερικές πρόχειρες σημειώσεις σχετικά με τη διαφοροποίηση του Περικλή στο προίμιό του.
- Να δώσετε σε συνεχές κείμενο τις διαφορές του «Επιταφίου» του Περικλή από τους υπόλοιπους με τη μορφή άρθρου που δε θα υπερβαίνει τις 200 λέξεις με τον τίτλο: **«Καινοτόμος ο Περικλής στη δομή του Επιταφίου»**.

Στο κεφάλαιο 35 κυρίαρχος είναι ο ρόλος των αντιθέσεων. Να τις εντοπίσετε και να τις αποδώσετε σχηματικά χρησιμοποιώντας τον επεξεργαστή κειμένου.

Σύμφωνα με τον Περικλή το θέμα του «Επιταφίου» συνοψίζεται στις τρεις λέξεις: «επιτιήδευσις», «πολιτεία», «τρόποι». Στο αντίστοιχο απόσπασμα που θα βρείτε στην ψηφιακή βιβλιοθήκη του [Περσέα](#), πατήστε πάνω στους όρους αυτούς και αξιοποιώντας το λεξικό LSJ να κατασκευάσετε από ένα λήμμα για καθεμιά προορισμένο να δημοσιευτεί σε λεξικό με τη σημασία των λέξεων.

Φύλλο Εργασίας 3

1. Να συμβουλευτείτε τις παρακάτω ιστοσελίδες, ανοίγοντας και όλους τους υπερδεσμούς που περιέχονται σε αυτές:

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ο [Α΄ Αθηναϊκή Συμμαχία](#)

Να παρατηρήσετε τον παρακάτω χάρτη που απεικονίζει την Α΄ Αθηναϊκή ή Δηλιακή Συμμαχία, της οποίας ηγέτιδα δύναμη ήταν η Αθήνα.

2. Στην πρώτη από τις παρακάτω δύο ιστοσελίδες βλέπετε μια εικονική περιήγηση στην αρχαία αγορά των Αθηνών. Στη δεύτερη θα βρείτε μερικές πολύ ενδιαφέρουσες πληροφορίες σχετικά με την οικονομική ανάπτυξη των Αθηνών την εποχή που μελετάμε:

- ο Η αρχαία αγορά της Αθήνας: [χάρτης](#)
- ο [Εισαγωγή στην οικονομία της κλασικής Αθήνας](#).

Αφού λάβετε υπόψη σας σε όλα όσα είδατε και διαβάσατε, ξεκινώντας τη μελέτη του συγκεκριμένου Φύλλου Εργασίας να υποθέσετε ότι είστε

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ελεύθερος Αθηναίος πολίτης της εποχής του Περικλή και να περιγράψετε τα συναισθήματα που βιώνετε ως πολίτης της Αθήνας.